

Conscientia animi

Csemniczky Zoltán Munkácsy-díjas szobrászművészről

Először találkoztam személyesen Csemniczky Zoltánnal múlt vasárnap, balasagyarmati otthonában, annak ellenére, hogy munkái már évekket ezelőtt fölkellették a figyelmemet. Elmaradhatatlan tartozékával, egy pipával kezében nyitott ajtót. Pipáját a lélegzés ritmusában szívta. Beszélgetés közben szembetűnő volt a kontraszt, amint sietősen, egyik cigarettáról a másikra gyújtva fészkelődtem a kanapén, míg Csemniczky kényelmesen, nyugodtan pipázgatott foteljében. A jó pipás legfőbb ismertetőjegye a nyugalom, szokták mondani. Csemniczky valószínűleg jó pipás lehet. Amint eregeti a füstöt, az illatos füstfelhő-gomolyagok kapcsolatot teremtenek ég és föld, profán és éteri, a fizikai és a szellemvilág között.

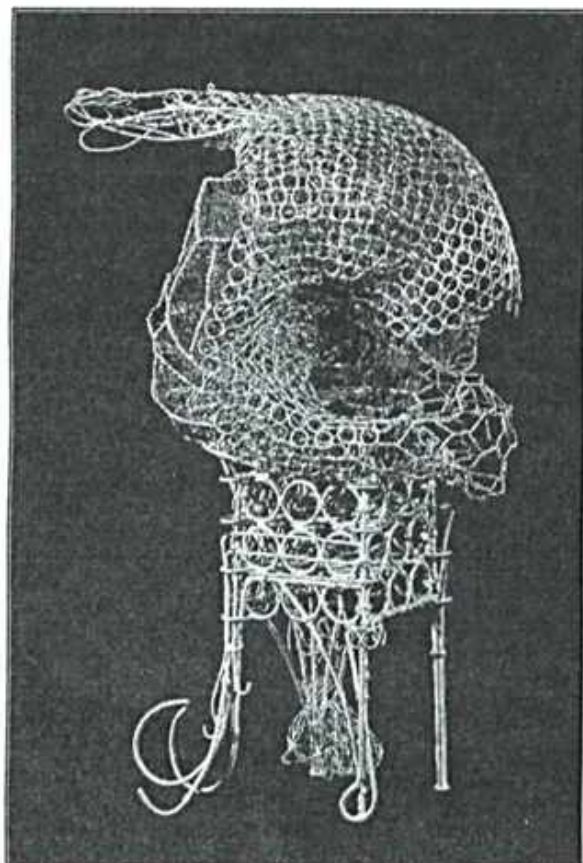


Thackeray azt vallja: „A pipa bölcsességet húz ki a filozófus ajkai közül és befogja száját a bolondnak”. A szobrászművész pedig vérbeli filozófus. Nem véletlen, hogy Renè Magritte *Ez nem pipa* című festménye jut eszembe a jelenetről, amit Földi Péternek egy pasztellképe, illetve a plafonról lelógó huzalszobrok kereteznek. Nem azért, mert a tagadott azonosítással kívánnék egyeztetni bármit is, inkább a metaforák, valamint a képi képzetek miatt. Szabad asszociáció, utánérzésekkel.

Csemniczky szobrai mind metaforák, világra nyíló ablakok, bemutatják tárgyakat és azt a közeget is, amely közvetít, azaz befolyásolja a befogadást, magát a nyelvet, a gondolkodást, az akár ellentmondásokkal terhelt jeleket, ahogyan szavaink meghatározzák gondolkodásmódunkat a világról, s annak tárgyi valóságáról. Kicsit valóban szürrealisztikus belegondolni.

Csemniczky mindig egy problémából, egy gondolatból indul ki, amikor dolgozik, melyet a munkafolyamat során végig formál, alakít, címválasztásaival pedig alakítja a befogadók hozzáállását. A címek tehát fontos tartozékai munkáinak. Nagyrészt nem magyarul, hanem angolul, latinul vagy olaszul csengő dallamok.

„Többen kritizálják, hogy miért, magyarok vagyunk. El vagyunk árasztva a világban mindennel, de, közben meg Amerikát majmolják, a nyugatot majmoljuk, tőlük veszünk át szinte minden paradigmát, rosszul értelmezve, mert lehet, hogy abban a rendszerben, vagy összefüggésben nem alkalmazható a paradigma. (...)



Csemniczky Zoltán: *Conscientia animi*

Szóval nem nagyon vannak magyar címek, ami abból adódik, hogy Földi Péterrel volt egy kiállításunk Franciaországban, Párizsban, a Magyar Intézetben, és akkor lefordították az egyik szobromnak a címét franciára, az *Auto-freud mobilt*. Mondanom sem kell, hogy hülyeség lett, ezért inkább latin, vagy angol címeket adok. Ez nem nagyzolás, csak nem mindig lehet a szinonimákat fölcserélni. Vagy nem jó a ritmusa, kicsit más háttérrel, más hinterlandot ad a befogadási oldalnak. Természetesen vannak magyar című művek is, éppen ezért. Itt van a *Conscientia animi*. Lelkiismeretet jelent, de azáltal, hogy *Conscientia animi* a címe, máshogy kell hozzányúlni a befogadónak is, más érzetet kelt, és a fordítás is egyszerűsítőnek tűnik” – nyilatkozik a kérdésről a szobrászművész.

Onto- és filogenetikus problémákat feszegetnek a huzalokból előállított, gondosan megformált művek, melyek egyrészt hagyományos szobrászati alkotásoknak tekinthetők, hiszen térplasztikák, körbejárhatók, az anyagot a művész keze formálja készre, másrészt azonban mégsem hagyományosak, olyan értelemben, hogy „beleláthatunk a veséjükbe”, képletesen. Amikor 2001-ben láttam Csemniczky kamara kiállítását Salgótarjánban, a Nógrádi Történelmi Múzeumban, éppen azért gyakoroltak rám nagy hatást a kiállítóterben elhelyezett objektumok, mert több rétegét teszik lehetővé az interpretációnak a befogadási, az értelmezési folyamatban. Mindig tudnak újat „mondani”. Az „igazi” műalkotásnak egyre több rétege fejlődik fel a találkozások alkalmával, többszöri megvizsgálásra is megtelítődik, nem pedig kiüresedik a forma, vagyis obszerválásra nem ürül, hanem újabb és újabb jelentéstartalmakkal bővül, gazdagodik. Csemniczky Zoltán szobrai nem kvázi műalkotások, nem érdeklí őket a talmi csillogás, a szemfényvesztés, hanem inkább a humanizmus szellemiségében fogantatva, mélyen emberi tartalmakat jelenítenek meg. Nem mázak, maszkok, hanem labirintusok, az emberi lélek sokszor akár önmagunk számára is kifürkészhetetlen útvesztői. Hiszen az egyén önmagában is fölfedezhet olyan, eddig láthatatlan szegmenseket, melyek ismeretlenek voltak számára korábban. Így tehát, bejárva a labirintusokat, akár önmagunk „bugyraiba” is képesek lehetünk betekintést nyerni, amennyiben szemlélőként nyitottnak bizonyulunk a befogadásra.

Csemniczky szobrai légiés formák, a maguk törekenységének látszatával, bizonytalanságával, nemes, erős acélhuzalokból. Átfúj rajtuk a szél, örökkévalóként állnak a létezésben, arra kényszerítve nézőiket folyamatosan, hogy gondolkozzanak el az organizáció kérdésein.

„Azt, hogy milyen szerkezete van a világnak, azt az ember kutatja. A saját lehetőségeivel, a saját gyarlóságán keresztül, a korlátoltságaival együtt, korlátokat le-döntögetve, nem teljes mértékben eltaszítva annak a lehetőségét, hogy létezik valami, de fenntartásokkal. (...) Valami van. Egy biztos, hogy az ember, az nem az egyedüli a világon. Az ember igyekszik úgy tekinteni a világra, mintha ő lenne a közepe. Nem így van. (...) Felépítettünk városokat, hidakat, utakat, alagutakat fúrtunk. Elsajátítottuk egyes élőlények ténykedését (...) az ember épít. Az önismeretnek, az egyéni önismeretnek, meg a világismeretnek az ember oly kevéssé van a birtokában, hogy azzal, amit sikerült megcsinálni, azzal annyira el van sajátmagától kápráztatva, hogy az se baj, hogy tönkreteszi a környezetét. (...) Ez időnként változik, időnként javulónak látszik, időnként nem, de ezt ugyanúgy minden embernek magában meg kell érteni. Ugyanúgy ontogenetikusan, mint filogenetikusan meg kéne érteni, hogy megfelelően tudjunk kitekinteni, meg magunkba tekinteni, hogy el tudjuk dönteni, mi a jó, meg mi a nem jó, de hát ezzel folyamatosan küszködünk. Vannak olyanok, akik többet foglalkoznak azzal, hogy a jobb vagy a rosszabb utat válasszák, és vannak, akiket ez nem érdekel (...)”

Amikor Csemniczky alkotásait nézzük, az élet sokszínűségével állunk szembe. Irónia, kutatói szemléletmód, analízáló, a világ és a saját megismerésére törekvő alkotó gondolkodása hatja át a „vázakat”, hogy minden forrasztás, huzal, forma kifejezhessen valamit az élet sokszínűségéből. Gráf rendszerek, a javából! Érendszerek, gondolati hálók.

Érdekes belegondolni abba, honnan ered a művésznél a gesztus, hogy a huzalt, mely eredetileg gipszszobrok vázául szolgál, konkrét re-prezentációként használja fel, ezáltal fundamentumává és külső megjelenési formájává téve eszméinek ezt a viszonylag könnyen formálható, sziszifuszi munkával építhető anyagot. Csach Gábor művészettörténész az Arte Povera gesztusát véli fölfedezni e „mozzanatban”.

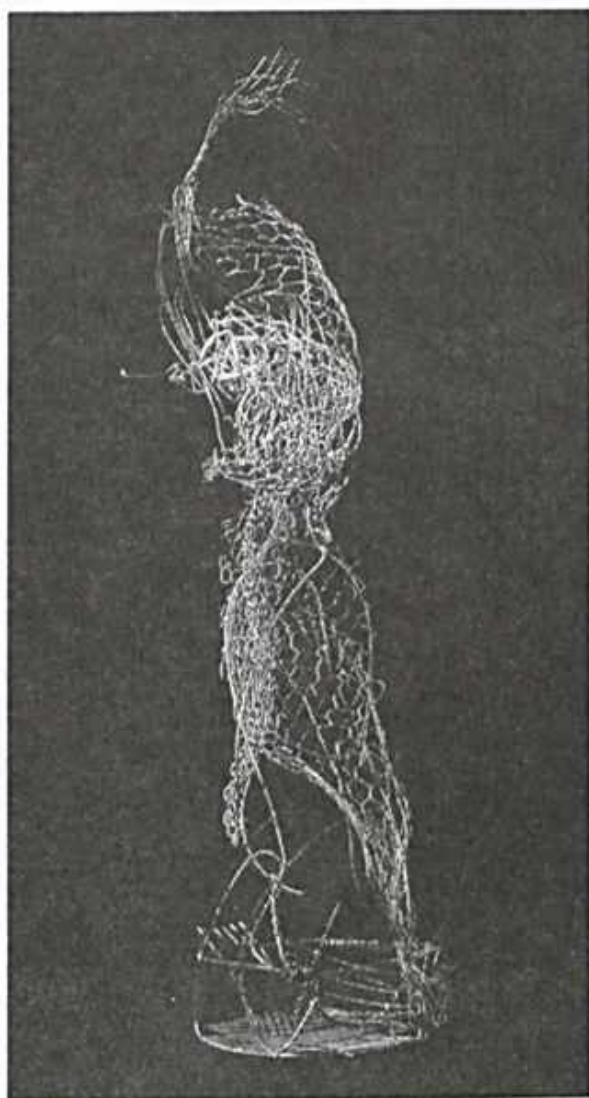
„Csemniczky-t elkésértette a pénztelenség, hogy gipsz-szobrai közül mindössze egyet (*Szarkofág*, 1988) sikerült bronzba öntenie. Szegény művész mit tehet ilyenkor: az Arte Povera gesztusához nyúl. Keres egy olcsó, izgalmas anyagot, mely jól kiegészíthető újrahasznosított hulladékkrugók, képtartó drótvégek garmadájával. Ezt az arte povera érzést teszi teljesé az egykori babakocsi-tárolóból átalakított műterem, ahol az alkotó metafizikán időnként átdübörgő materiális brechti V-effektet a helyiség közepén elhelyezkedő szenny-csatorna aritmikus moraja adja.”



Csemniczky Zoltán: *Szarkofág*

Véleményem szerint azonban nem pusztán egy gesztusról van szó, és Csemniczky „filozófiáját” sem lehet maradéktalanul azonosítani az Arte Povera szemléletmódjával. Valóban, nem könnyű egy művésznél megélnie, létrehozni új alkotásokat, a szerény anyagi keretek miatt, s természetesen ezek a költségek jócskán megnövekszenek egy szobrászművész esetében, főként, ha netalántán az alkotó olyasmire vetemedne, hogy például bronzal kísérletezzen. Az is igaz, hogy az

acélhuzal könnyebben beszerezhető és olcsóbb, mint a „nemesebb” bronz. Ugyanakkor az a felfedezés, melyet Csemniczky tett, amikor használni kezdte a vázat, mint önmagában is helytálló produktumot, korszakalkotó mozzanatot jelentett a szobrászat történetében. Mert mi is a „rút, szibarita váz”? Egyszerűen megfogalmazva: minden, amire építeni lehet. A csontváz, a szobainas, az alapozás, s nem csupán effektíve, hanem átvitt értelemben is. Kultikus utalás, mitológia, a benső, a lecsupaszított ember, a nuda hominitas vagy veritas, a nuda animi, vagy a conscientia animi... Vagyis: a meztelen igazság. Az építhető, felépítő, eltakarható, feltárható vagy éppen elrejtendő igazság.



Csemniczky Zoltán: *Homunculoida – corda externa*

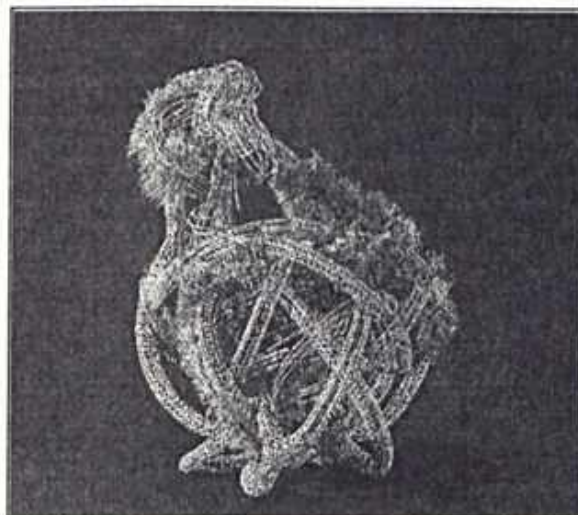
személyes érintettség döntő módon hat arra, mit észlelünk, és arra is, hogyan emlékezünk.”¹

S hogy meddig terjednek ki az észlelés határai? Az szintén egyénileg változó, de mindenképpen a társadalom, s a szavak, vagyis a nyelv, így a szocializáló közeg által bizonyos mértékig meghatározott. A nyelv a társadalmi konvenciókat, az emlékezés kollektív mivoltát biztosítja, egyfajta referenciális keretet ad elbeszéléseinknek, s ez a

S hogy mi az igazság? Az igazság változó, koronként, egyénenként, s az is változhat, ahogyan a gondolkodó ember életének bizonyos mozzanatait értékeli. A visszaemlékezések, a rámutatások, az elbeszélések vagy az önértékelés esetében olyan kulcsfogalmakról beszélhetünk, mint identitásteremtés, az identitás megjelenése a kollektív identitásban, egyéni és társadalmi hagyományok, elvárások által alakított jellegek. Az adott személyek úgy (re)konstruálják múltjukat, ahogyan azt a jelenlegi érdekeik megkívánják, vagy ahogy az alátámassza személyes életútjukat, élettörténetüket, s mindez lelki mozzanataik elbeszélésére is jellemző lehet, s az önmagunkról való gondolkodás alapvetően meghatározza a világról való gondolkodásunkat, a világról alkotott (szubjektív) képünket is. Konstrukciók, sémák segítségével. Ezek segítik az embert a tájékozódásban, önmaga és mások, az események megítélésében, ezáltal „már az észlelés is attitűd jellegű (...) pusztán általános benyomást nyer az egészből, s ennek alapján megkonstruálja a valószínű részleteket. (...) Az ilyen jellegű konstrukciónak kell azonban igazolnia a személy általános benyomását. (...) a

keret mindenkire érvényes egy adott társadalmi csoporton, vagy az egyéni életúton belül. S itt újra visszakanyarodhatnánk akár a nyelvi metafora kérdésköréhez. A nyelv segítségével próbáljuk életre kelteni a műalkotásokat is, melyet úgy észlelünk, miként személyes fantáziánk, „korlátaink”, meghatározottságunk lehetővé teszik. Hogyan látja mindezt Csemniczky?

„Azért érdekes gondolkodni azon, hogy volt, nem szabad önmagunkat se ellapítani, de a túl merev tartás se jó, mert akkor azért nem tud az ember semmit se csinálni. Folyamatosan kell saját magát vizsgálni az embernek. Mert az ismerd meg önmagad gondolat már nagyon régi, a görögök, a rómaiak már mind elmondták ezt, de hát addig nem ismerjük saját magunkat, amíg meg nem halunk. Addig mindig lesz, ami meglepetésként ér. Fölfedezünk saját magunkban olyan dolgokat, amiket föl se tétéleztünk, hogy bennünk van. Vagy nem figyeltünk oda. (...) Nem mindent látunk a világból, ami magunk körül van, ami bennünk van. Ami az ösztöneinkben van, meg az érzelmünkben van, abból nem minden jut el az értelmi szféránkba, és az értelmi szféránkban levő dolgokat nem mindig tudjuk áttenni a másik kettőbe, illetve arra fordítani a figyelmet. Persze azért se csináljuk, mert kényelmetlen. Hagyjuk inkább, mert kényelmetlen. (...) De hát az emlékezés az elég érdekes. Szelektív jellegű dolog, mert nem mindenre emlékezünk vissza, ami történt velünk. Nem mindenre tudunk, és nem mindenre akarunk emlékezni. (...) Tehát, kinek, milyen szabadsága van, az azért attól is függ, ki mennyire ismeri föl, mik a szükségletek, a kívánalmak, a lehetőségek, mik a normák, az etikett milyen, mit érezzünk meg, meg mit ne érezzünk meg. Az ezekről való különféle nézetek jelentősen megváltoztatják azt, hogy az egyik ember így emlékszik, a másik ember úgy emlékszik, hogy ez volt jó, vagy nem volt jó.”



Csemniczky Zoltán: *Orbit*

Sok minden a felszín alatt létezik.

Olyanok ezek a szobrok, mint mi magunk, mint jelenünk, benne múltunk, a gondolataink. Kiszolgáltatottak és edzettek, jól strukturált rendszerek és fércművek, egyszerűek és szövevényesek, összefogottak és szétesők, humorosak és mélabúival telítettek, mesefigurák és horrorfilm-béli szereplők, robotok és emberek, tehetetlenek és cselekvők, lélektelenek és emocionálisak, fiatalok és öregek, obszcének és frigidek, utálatosak és szerethetők, ahogy tetszik! Mindenesetre szeretetre méltó, torzult drótkupacok. Súlytalan, lebegő szerkezetek. Olyan tömegek, amelyek magukba foglalják a teret, s olyan terek, melyek tömeggel rendelkeznek. Csemniczky tehát feszegeti a szobrászművészet korlátait, ahogyan a legújabb irányzatok képviselői teszik, ugyanakkor mégis a mesterség hagyományokhoz ragaszkodó „berkeiben” mozog.

Mindez természetesen egy jól építhető és ragozható „konfliktusvonal”, melyen Csemniczky tovább haladhat, melyből tud építkezni, melyet variálhat, s amit

folyamatosan meg is tesz, mind technikailag, mind eszmeileg. Például korábban egy új anyag, a spárga bevonásával, a *Paradicsom angyalai* sorozatban (2000), ahol az alkotó érzékletesen feltárta nemcsak a világhoz és sajátmagához, hanem a női nemhez fűződő viszonyát is.

„A kollekciónak különféle méretű és csomózású alkotásokból áll, némelyik szarkofágából kibúvó múmiára emlékeztetően olyan, hogy a hideg is kirázza tőle az illetőt. De hát a *Paradicsom angyalai* már csak ilyenek, angyalok, arkangyalok, ördögök, s némelyik – gyanítható, a művész hite szerint a nők is ilyenek – egyszerre ördög és angyal is, kérdés csak az, hogy mi mi, melyik ént helyezi előtérbe, illetve melyiket váltja ki belőle?”²

Csemniczky Zoltán azonban nemcsak mint alkotó avanszálódott jelentős személyiséggé Nógrád megyében, 1978 óta, mint galériavezető is jelen van a megye kulturális életében, az elmúlt évtől pedig a Mikszáth Kálmán Művelődési Központ igazgatója.



Csemniczky Zoltán:
Kossuth Lajos
(Karácsond)

Kulturális tevékenysége azért tekinthető különösképpen fontosnak, mert Csemniczky egyszerre van „kint” és „bent”, résztvevő és bizonyos szempontból voyeur, hiszen balassagyarmati gyökerei ellenére sokáig Budapesten, illetve Szegeden élt, s csak a főiskola elvégzése után, 1976-ban költözött a megye régi székhelyére. Éppen ezért, sajátságos helyzete miatt, képes sokkal objektívebben szemlélni a helyi művészek tevékenységét, mint a Nógrádban született, a megyében felnövő pályatársai. Nem kapcsolódott be a politikai tartalmú/jellegű művészeti mozgalmakba sem. Amellett, hogy nagyon fontosnak tartja a helyi művészek bemutatkozását, szerepeltetését és továbbképzését, mindig „kínál” megfelelő „viszonyítási alapot”, melynek tükrében szélesebb spektrumúvá válhat kulturális téren a megítélés.

A szobrászművész, viszonylag fiatal kora, és másutt eltöltött fiatalsága miatt kimaradt olyan helyi eseményekből is, melyek nagyban befolyásolták Balassagyarmat és Nógrád megye kulturális tendenciáinak alakulását. Ezen tendenciák utóhatásai alól viszont nem tudta és nem is akarta kivonni magát, inkább megpróbálta orvosolni a korábban keletkezett problémákból adódó „torzulásokat”. Balassagyarmatot ugyanis több sokkhatás érte a 20. század elején, amely jócskán visszavetette a város fejlődését.

A Balassákról elnevezett gyarmat korábban virágzó mezőváros volt, színes kulturális életét pedig a betelepülő nemzetiségeknek, a német, a görög, a zsidó és a szlovák földműveseknek, főként kereskedőknek köszönhetette, akik a különböző vallások képviselői voltak, más-más hagyományokkal, s akik a művé-

szetek, a kultúra terén szintén etnikai sokszínűséget teremtettek a területen, melyre a török vész után az első nagyobb csapást a trianoni békekonferencia mérte.

Az első világháború után határon túlra szakadt Hont Vármegye, mely korábban Nógráddal egy közigazgatási egységbe tartozott, valamint Balassagyarmat Ipolyon túlra eső szőlő- és földterületei, gazdasági létesítményei, mint például a téglagyár és a tetőcserépgyár. Emellett a város, mint közlekedési csomópont is jócskán veszített a szerepéből, a határok átrendeződése miatt, mivel így a település határszélre került.

A második világháború során a város tehetősebb polgárainak, értelmiségének nagy részét kiirtották, amikor a zsidó népet haláltáborokba deportálták. Az ütközetek során pedig az épületek többsége romba dőlt, vagy megrongálódott.

S végül, a Rákosi rendszerben, a visszaeső tendenciákat mutató mezővárosnak át kellett adnia 1790 óta birtokolt titulását, megyeszékhelyi címét, az 1922-ben városi rangra emelkedett, dinamikusan fejlődő bánya- és iparvárosnak, Salgótarjánnak.

Ezek a csapások mind közrejátszottak abban, hogy Balassagyarmaton a kultúra fejlődése megtorpant, több ok miatt. Egyrészt a szellemi és az anyagi tőke nagy részét az új megyeszékhelyre kellett csoportosítani, hogy Salgótarján méltóvá válhasson kulturálisan, s arculatát tekintve is a megtisztelő megyeszékhely címre. Másrészt a gyarmati értelmiségiek körében – Csemniczky Zoltán elmondásai alapján – kialakult egyfajta passzív ellenállás, a haladásnak nem túlságosan kedvező lokálpatrióta, egyben lemondó szemléletmód.

„És akkor aztán Salgótarján és Balassagyarmat között folyt a rivalizáció, aminek a kezdeteit gyakorlatilag én nem éltem át, gyerek voltam, szóval, amikor én vissza-kerültem, akkor nekem ez furcsa volt, hogy nem vették egyszerűen tudomásul azt, hogy Salgótarján ugye háromszor akkora lélekszámú, mint Balassagyarmat. Balassagyarmaton 17000-en élnek, de az emberekben megmaradt az, hogy tartjuk magunkat valamihez, és ez az érzés különböző szinteken működhet, különböző alkatú, vehemenciájú emberek lelkében. A van tartásunktól az irigységen, a gögön, az utálkozáson, a rosszindulaton, a nem tehetünk semmit állapotán keresztül, és még bővebben keveredik a magatartás, amivel eljutottak ehhez a helyzethez, amivel kompenzálták tulajdonképpen azt az elveszett dolgot, ami az ő tudatukból elveszett. Meg hát a '60-as évek közepéig nem is sok fejlesztés volt itt, a városban. Nyilvánvaló, hogy volt azért, de lehet jogos rosszallás is ezzel kapcsolatban. Aztán, amikor elindult a fejlődés, az sem tökéletesen történt.”

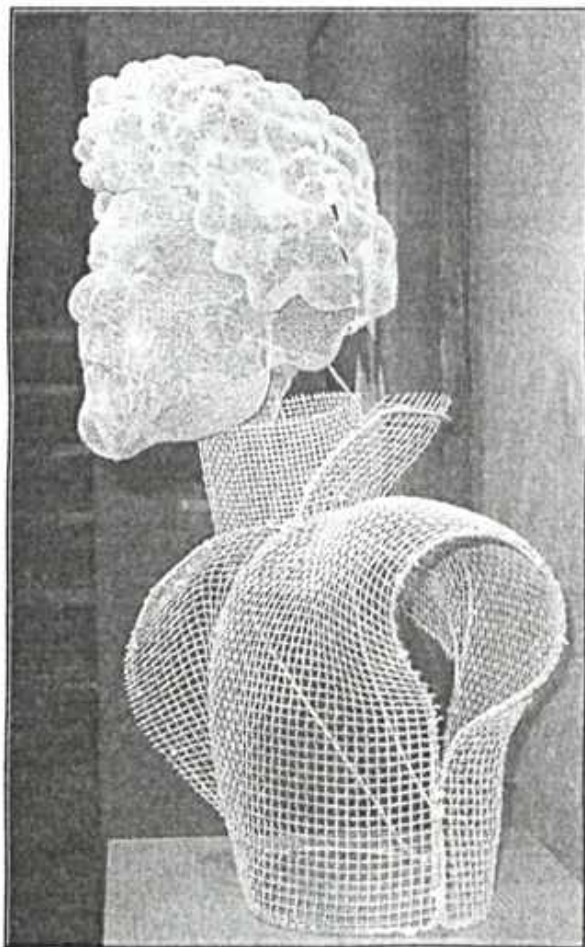
Az akkori művészeti életet a településen Farkas András, Jánossy Ferenc, Szederkényi Attila, Tornay Endre, Réti Zoltán jelenléte határozta meg, ők számítottak



Csemniczky Zoltán: *Trombitáló Niké (Terény)*

Alaptagoknak, azaz hivatásos művészeknek. Közülük Tornay Endrét és Szederkény Attilát nem sikerült a városnak véglegesen megnyernie, elköltöztek a vidékről, Jánossy Ferencet politikai megbízhatatlansága és lumpen életmódja miatt beszámíthatatlannak nyilvánították, Réti Zoltán és Farkas András pedig, akik korábban jó barátságot ápoltak, rivalizálásba kezdett, s ezzel együtt a műélvezők tábora is kettészakadt. Lassan kezdte felütni a fejét a provincializmus.

Ebben a helyzetben kellett Csemniczky Zoltánnak iránymutatóként feltűnnie, mint művészek, és mint kiállítás szervezőnek is. Kezdetekben, a város saját művészeti értékeivel szemben tanúsított szemléletmódja miatt Csemniczky nehéz helyzetben volt. Az akkori állapotokat szemléletesen példázza a Horváth Endre Galéria „vándoroltatása”, a Képtár anyagának „pihentetése”, és a Szerbtemplom „leamortizálódása” is.



Csemniczky Zoltán: *Gárdahadnagy*

kibővült, a „bugyivásárokat” az országos tendenciával ellentétben nem engedte be, ezáltal a tárlatok látogatóinak száma emelkedett. Letisztult a kiállítóterek profilja.

A rendszerváltás idején a művészeti avantgarde, és a kultúra virágkorát élte Gyarmaton. Sorra nyíltak a kiállítások.

„Konzervatív keresztények, harcos radikálisok és joviális demokraták egyaránt kötelességüknek érezték a kulturális eseményeken való részvételt és jelenlétet.”

Később, természetesen évi tizenegy önálló bemutatkozásra és a Nyári Tárlatra redukálódott a kiállítások száma a Galériában és a Szerbtemplomban (két-kéthavi rotációval), a rendszerváltást övező két-három évben azonban mégsem történt meg

Később, Csemniczky Zoltán működése alatt sikerült méltó helyet találni a városi képgyűjteménynek, a Horváth Endre Galéria kiállításai színesedtek, a Szerbtemplomot pedig rendbe hozták, kiállító téré alakították, s jelenleg, mint a Horváth Endre Galéria kamaraterme működik. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy a művészeti nyitottá váláshoz a hazai kultúrpolitikai enyhülés is hozzájárult, s a kulturális élet felpozsúdlése a rendszerváltás körüli időszakban nem pusztán Balassagyarmat városra volt jellemző. Annak ellenére viszont, hogy a politikai változások természetesen változást hoztak az egyes korszakok művészeti életében is, nem szabad alábecsülni az egyén, jelen esetben Csemniczky Zoltán szerepét. Miután ugyanis a szobrászművész szabadkezet kapott a kiállítási koncepciók kialakítása, és a meghívott művészek személye tekintetében, a legfontosabb hazai kortárművészek mutatkozhattak be Balassagyarmaton, a kiállítóterek népművelői funkciója

a szellemi összefogás, a város kulturális és művészeti elitje részéről. A különböző pártokhoz való csatlakozás inkább politikai szembeállásba torkollott, szétrombolta az addigi kapcsolatokat is.

Kiállítás-szervezői tevékenysége mellett a szobrászművész korábban működő hagyományokat is ápolt, kialakított vagy felélesztett. Például az imént említett Nyári Tárlatok megszervezésében, az amatőrmozgalmak támogatásában. A Mikszáth Kálmán Művelődési Központban korábban is pártfogták az amatőr alkotókat, a szocialista kultúrpolitika azonban a '80-as évekig visszaszorította, korlátozta a nem professzionális művészek (vagyis nem Alap-tagok) mozgalmait, lehetőségeit. Csemniczky folytatta a Képzőművészeti Szabadiskola működtetését, melyet előtte Farkas András vezetett. A szabadiskolába járt többek között Párkányi Raab Péter, Adorján Attila és Tormai Éva, akik mára neves, elismert művészekké váltak, s ebből nőtte ki magát a *Csüggetlenek Szalonja* ('80-as évek vége) nevezetű csoportosulás is.

„Az alapító igazgató, néhai Hemerka Gyula egyik legfőbb ambíciója a helyi alkotók patronálása volt, és ez – köszönhetően Halmai Lászlónak, majd Csemniczky Zoltánnak – szerencsés hagyománnyá vált az intézményben. Ennek fontos mérföldköve volt az 1980-ban elindult Nyári Tárlat sorozat. Ezen a seregszemen egyetlen kritérium a helyhez kötődés (...)”³

A szobrászművész elmondásai alapján egyre nagyobb a Nyári Tárlat iránt az érdeklődés, idén ötven alkotó állította ki munkáit a Galériában, s még körülbelül harminc olyan kiállítóról lehetne említést tenni, akik korábban részt vettek már a városhoz kötődő seregszemen, ám idén nem nyújtottak be műveket.

A Csemniczky tevékenykedése alatti időszakban alakult ki Balassagyarmaton az üzemi- és az iskolagalériák rendszere is. Mint a művelődési központ szakembere, segédkezett a Fémipari, a Finomkötött, a Finomkerámia, a Kórház, a Kábelgyár, az egykori Katonai Kollégium, továbbá a Szántó és a Balassi középiskolákban a kiállítások megrendezésében. Többen említést tesznek arról, hogy a város nagyságához képest a '70-es évek végétől sok kiállítótér létrejött, rengeteg kiállítás megszerveződött.

„(...) gyakran felmerül, még döntéshozó berkekben is, hogy túl sok kiállítás, vagy kiállítóhely van a mai Balassagyarmaton. (...) annyi bizonyos, hogy a '70-es években vagy a rendszerváltás idején például a mai tárlatmenyiség akár többszöröse is megrendezésre került, melyekhez így-úgy, de szinte kivétel nélkül köze volt a művelődési központnak.”⁴



Csemniczky Zoltán: *Milleneumi emlékmű*
(Püspökhatvan)

A Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társaság létrejöttével – melynek egyik alapító tagja volt – pedig a különböző művészeti ágak balassagyarmati képviselőinek a szellemi műhelyét sikerült megalakítani.

Idén, 2007-ben Csemniczky Zoltán Munkácsy-díjat kapott, kiemelkedő képzőművészeti tevékenysége elismerésének jeléül. Méltán megérdemelte. Ő maga így beszél elismeréséről:

„Mindenképpen jólesik az embernek az, ha díjat kap, mert akkor az azt mutatja, hogy van néhány más ember is, aki azt mondja, hogy az, amit csinál, az jó, annak van értelme. (...) Ugyanakkor persze felelősséget is jelent, hogy a következő kiállításon az ember ne forduljon ki önmagából. (...) Hát ez egy ilyen lelki simogatás, tulajdonképpen, meg hát aztán arra is jó, hogy az ember azt is láthatja, hogy kik a gratulálók.”

Jegyzetek

- ¹ Gyáni Gábor: *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2000., pp. 130–131., Bartlett.
- ² Jakubovics Katalin: *A Paradicsom angyalai*. Nógrád Megyei Hírlap. III. évfolyam 30. szám, 2000. július 23. vasárnap, p. 11.
- ³ *A Mikszáth Kálmán Művelődési Központ Galériáinak kiállításai 1969–2004*. Szerk.: Csemniczky Zoltán. Kiadja a Mikszáth Kálmán Művelődési Központ – Hír-Ász Kft., Balassagyarmat, 2004., p. 7.
- ⁴ *A Mikszáth Kálmán Művelődési Központ Galériáinak kiállításai 1969–2004*. Szerk.: Csemniczky Zoltán. Kiadja a Mikszáth Kálmán Művelődési Központ – Hír-Ász Kft., Balassagyarmat, 2004., p. 9.

Irodalmak

5 szobor az 50. évben. Városi Újság (4.), 2003. április 18., p. 1., 5.

A Mikszáth Kálmán Művelődési Központ Galériáinak kiállításai 1969–2004. Szerk.: Csemniczky Zoltán. Kiadja a Mikszáth Kálmán Művelődési Központ – Hír-Ász Kft., Balassagyarmat, 2004.

Bacsúr Sándor: *Képzőművészet Balassagyarmaton, Balassagyarmat a képzőművészetben*. Kiadó: Balassagyarmat Önkormányzata – Bacsúr Sándor – Hír-Ász Kft., Balassagyarmat, 2002.

Bakonyvári M. Ágnes: *Csemniczky Zoltán szobrai*. *Hitel*, 1990. 13. szám, p. 37.

Balassagyarmati alkotók művei Salgótarjánban. Nógrád Megyei Hírlap (12.), 2001. október 13., p. 1.

Csach Gábor: *Csemniczky Zoltán*. Hír-Ász Kft. Balassagyarmat, 2003.

Csach Gábor: *Egyszer csak azt mondja a szobor, készen van*. *Csemniczky Zoltán ötvenéves – Jubileumi kiállítás a Szerbtemplomban*. Városi Újság, 2003. április 18., p. 1., 5.

Csach Gábor: *MacGyver és a dzsungel színei*. Nógrád Megyei Hírlap (7.), 1996. október 5., p. 8.

Csach Gábor: *Demokritosz Gelaszinosz. Beszélgetés Csemniczky Zoltán szobrászművésszel*. „Állítom arisztotelészi sztelém a platonai platon.” *Palócföld* 1999/3., pp. 47–52.

Földi Péter: *Csemniczkyről meg a drótról (kiállításmegnyitó helyett)*. *Palócföld* 1991/2., pp. 158–159.

Gyarmati művészek kiállítása a fővárosban. Városi Újság (4.), 2003. április 7., p. 7.

Hegedűs Erzsébet: *Díszpolgári cím a munkáért*. Nógrád Megyei Hírlap (14.), 2003. június 10., p. 1., 2.

H. R.: *A tér és a tömeg szétválasztása*. Interjú Csemniczky Zoltán szobrászművésszel. *Polgár*, 1990. november 15., p. 23.

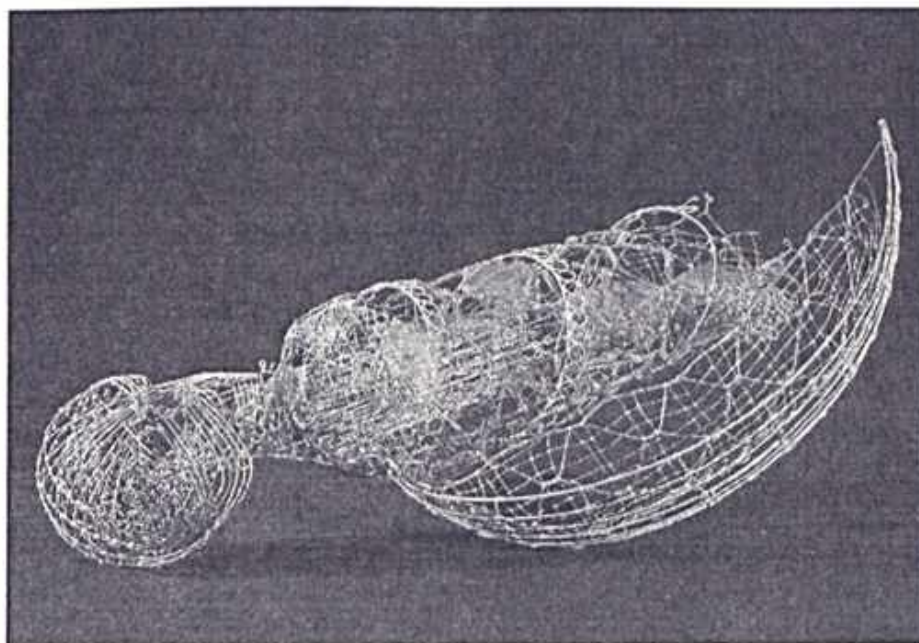
- Jakubovics Katalin: *A Paradicsom angyalai*. *Nógrád Megyei Hírlap* (11.), 2000. július 23., p. 11. *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon I. kötet*. Főszerk.: Fitz Péter. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999., p. 386.
- Nagy Pál: *Földi Péter és Csemniczky Zoltán kiállítása elé*. *Palócföld* 1991/2., pp. 155–157. *Megtalált csomópont*. Csemniczky Zoltán kiállítását nézve. *Nógrád Megyei Hírlap* (11.), 2000. augusztus 18., p. 4.
- Merczel Erzsébet: *Drótemberek szobrokba meredve*. Csemniczky Zoltán kiállítása a zsolnai *Povazske Múzeumban*. *Nógrád Megyei Hírlap* (3.), 1992. március 31., p. 4.
- Oroszlánné Mészáros Ágnes: *Csemniczky Zoltán, Kovács Alfonz és Pénzes Géza kiállítása a Rózsavölgyi Márk Zeneiskolában*. *Balassagyarmati Honismereti Híradó* (20.), 1992/1-2., pp. 114–116.
- Pataki Gábor: *Csemniczky Zoltán*. *Új Művészet* 1992/10., p. 24.
- Szabó Endre: *Dupla M betűt ugrat a lovas*. *Ipoly Hírnök* (3.), 2001. augusztus 31. / *Nógrád Megyei Hírlap* (12.), 2001. augusztus 25., p. 7.
- Szabó Endre: *Égbe szárnyaló lélekkel*. *Nógrád Megyei Hírlap* (11.), 2000. december 30., p. 5.
- Szabó Endre: *Pipafüstben készülő remekművek*. Csemniczky Zoltán első köztéri szobra. *Ipoly Hírnök* III. évfolyam, 34. szám, 2001. augusztus 31., p. 3.
- Varga Mária: *Vonalakkal üzenni*. *Derkovits – ösztöndíjas Csemniczky Zoltán*. *Nógrád*. 1988. április 23., p. 4.

Web

www.zoltancsemniczky.eu

Filmek:

- Auto-Freud mobil*. Kovács Bodor Sándor videofilmje. 1992.
- Keckeméti Kálmán: *Csemniczky Zoltán Kiállítás a Csepel Galériában*. *Színkép*, TV2, 2002.



Csemniczky Zoltán: *Scarabeus animi*